

IKONOSZTÁZ A VILÁG VÉGÉN (III.)

DRAGAN JOVANOVIĆ DANILOV

III.

Meredek, nyaktörő ösvények vezettek az érintetlen vadon meg – ameddig a szem ellát – az elposványosodott morotvák, mocsarak felé, ahonnan miazmás méregpára, a sás meg a nádas fülledtsége áradt. A napokban, főntről, a hegyekből a vízmosások mentén megáradt hegyi patakok zúdultak lefelé habot túrva, és sodortak a mocsár vizébe mindent, amit elértek. A titokzatosan sötét, csillagtalán éjszakában csak a szélben hajladozó nádas meg gyékényes tompa zúgása hallatszott. A levegőben madarak köröztek rikácsolva. Danilo egy szűk szurdokon túl végre egy sziklafalhoz érkezett, melynek tövében barlang nyílása rejtőzött. Lábával el-elrugaskodva a kürtő falától, kötélén ereszkedett lefelé. Az övében hegymászó csákány, a kezében fenyőfáklya volt. Odalent egész barlangrendszer, szerteágazó és egymásba torkolló, szövevényes föld alatti folyosókat fedezett fel, amelyeknek a végét még csak sejteni sem lehetett. Valóságos föld alatti várost a maga félelmetes sziklatömbjeivel és a labirintusok borgesi megsokasodásával. A mintegy százméteres mélységben a föld alatt levő csigalépcső kijárat nélküli labirintust alkotott. A járatok faláról csöpögött a víz, a mélységből pedig, meglehetősen hangerővel, vízcso bogás és – váratlanul – denevérek szárnysho gása meg vijjogása hallatszott. Amikor kibukkant az egyik folyosóból, tágas, kerek terem tárult ki Danilo előtt, itt megcsapta az erős légáram. Megmagyarázhatatlan félelmet érzett, a torka elszorult, mintha látha-

tatlan kezek szorongatnák. Körös-körül mindenütt áthatolhatatlan sötétség honolt. Danilo nem tudta, merre vegye útját. Fáklyájával sorra odavilágított a szomszédos helyiségekbe vezető nyílásokra. Megmászott egy függőleges sziklaszírtet, majd megindult egy folyosón. Néhol annyira szűk volt, hogy olyaz húsz métert négykézláb tett meg. Az éles kiszögellések sérüléseket ejtettek rajta, s mivel mélyen a föld alatt járt, szédelgett az oxigénhiány miatt. Egy szakadék szélére ért, közben a lába alatt omladozott a kőtörmelék. E pillanatban suhogást hallott. Amikor magasabbra emelte a szövetneket, egy raj agyonréműlt denevért pillantott meg, amint a sziklahasadék irányába rebbenek. Majd visszafordult amerről jött, s az egyik terem szögletében több egymásra dobált holttestet látott. Vámpírok amilyen elegáns, éppoly gonosz bayroni figuráival, mefisztófelészien elpusztíthatatlan szellemlényekkel találkozott.

– A vámpírok csupán élni vágnak – szólalt meg egy szürke szemű, szúrós tekintetű csúfságos néember, aztán még hozzátette:

– Vampirella a nevem, életemben pedig Csarnának hívtak. Éjszakai kísértet vagyok, lélek, akinek, mivel nem egészen tanulta ki a mesteriségét, még egypárszor reinkarnálnia kell. Hallod-e, fiatalember, a gyengédség az emberek között egy napon úgy kialszik, mint a gyertya a fagyos éjszakában. A kőművesek, a babiloni torony építőinek utódai mind meghaltak. Odanézz, Danilo, sírgödörök nyílnak a lábam előtt.

Minden irányból felharsant Vampirella bagolyhuhogásszerű hahotája.

Danilo szeme előtt mindenféle nyomorékok körmenete vonult, köztük kezetlen-lábatlan, kutyafejű szörnyszülöttek, kísérteties bábukra hasonlító, hipnotizált gyerekek, vízbefúltakra emlékeztető, felpuffadt testű, eltorzult arcú asszonyok, harcos férfiak, mellkasukból bugyogott a vér. Egyszerre csak ott termett előtte egy ember, egy minden ismeretjel nélkül való hófehér báránnyal az ölében.

– Jó, hogy itt vagy, Danilo, már vártalak – mondta a bárányos ember. – Már több mint száz éve nem jön álom a szememre. Ebben a teremben lakom, itt működik a vakok mozija. Különbén hát nem rácsok mögött élünk mi mindannyian? Sámuel vagyok, a kovács, föltaláló és a kovácsipar megalapítója. Tessék, itt vannak ezek a kések, török és fejszék, az emberek ezekkel fogják legyilkolni egymást. Én azonban szó nélkül, nyomtalanul eltűntem a világ színéről, és most itt vagyok. Nincs ott szeretet, ahonnan én jövök. Már réges-rég csak árnyakat látok. De neked azért segíték majd, hogy megtaláld az apád, fiú! Mindent tudok

az élőkről a haláluk után. Én foglak hozzásegíteni ahhoz, hogy kikerülj a labirintusból. Ellenben az még senkinek sem sikerült, hogy érintetlenül és úgy szabaduljon innen, hogy jómaga is meg ne változzék. Hogy túljárjon a labirintus megteremtőjének eszén, na, az még senkinek sem sikerült. Jusson csak eszedbe Ariadné büntárs fivére megöletésében, Thészeusz pedig megöli Minótauroszt.

És mondá neki Sámuel:

– Az istenek, a még ki nem nyilatkoztatott istenek, tudják, mi jó nekünk. Mi rettenetesen megbűnhődünk őseink hajdani, de mára feledésbe merült bűneiért. Soha nem láthatunk bele a lelkükbe, mert valójában egy-egy palimpszesztus mindenik, tehát a legmélyebb titok. A szenvedély pedig, ha mégannyira csillapodott is, soha nem huny ki teljesen, hanem főnixként várja, hogy eljőjön az ő ideje. Mert emberek, akik kimondhatatlanul háborgó lélekkel szeretetre vágytak, de azt nem érezték, nem kapták meg életükben, sokkal később megtalálják majd utódaik szívében. Ők tehát évtizedekig, esetleg évszázadokig várnak rá, hogy álmaik szeretett, eszményi lényének elragadó, kedves jellemvonásai újból életre keljenek a valóságban. S ez világos, mint a nap – a holtak, a már meghaltak tartanak minket hatalmukban. Miértünk, a sorsunkért a csillagok alatt, az elhunytak viselik a teljes felelősséget! Az élő valóságnak ebben csekély, majdhogynem jelentéktelen szerepe van. Ha az életben valaha elcsavarta a fejünk egy istenien szép nő, azt jelenti, hogy igazában a holtak démonai bűvöltek el bennünket, hiszen tőlük örököltük szívünk jeladásait, azaz valamennyi képzetünket a nőkről, akikkel élni szeretnénk. A buddhizmus tanít meg bennünket arra, hogy évmilliók számtalan továbbmódosulására van szükség, amíg a lélek emlékezete időtlenné nem válik, hogy azután, miként a fehér felleg az ég kékjében, eloszolják a nirvána örök boldogságában.

A hideg lassan enyhülni kezdett. A sűrű hóesés kavargó pelyhei, amelyek ki tudja, honnan sodródtak a barlangba, már csak szállingóztak inkább. Sámuel megsimogatta a fejét hétméteres kígyójának, melyet ő Vivianának nevezett. A kitátott szájú anakonda sziszegett, akár egy pokolfajzat.

– Igen ügyes, kitűnő fogászt találtam – mondta Sámuel –, az én hatalmas, harapós kedvű anakondámnak ő tesz majd arany méregfogakat, amelyekkel halálra marja a világot! . . . Egyelőre te vagy az egyetlen ember a világon, aki aranyfogú kígyót látott. Hej, bizony sokáig élt magányosan, távol a világtól, az én Vivianám! – folytatta Sámuel szinte gyerekes megszállott-

sággal –, most azonban felébredt sokéves álmából, hogy jelentse az irgalmat nem ismerő csodák eljövetelét. Hogy pusztuljon ez a világ, amely nyakig benne van mindenféle ördögi machinációban.

Ebben a pillanatban az aranyfogú anakonda nagyra nyitotta állkapcsát, és félelmetesen rásziszegett Danilóra.

Amikor felébredt, Danilo látta, ahogyan a telihold kísérteties fénye előmlik a néhol lábikráig érő hóval födött pusztaságon. Elnyomta az álom az őrségen, de szerencsére felébredt, kis híján akár meg is fagyhatott volna. Azokban a napokban olyan zord hideg volt Boszniában, hogy a farkasok csupán a gyapjuk miatt falták fel a birkákat. A jeges szél a decemberi fagyba beledermedt, megfeketedett, a kopár fákról lesodorta a csillogó zúzmarává fagyott hókristályokat, melyek úgy patogtak szerteszét, mint a gyémántpor.

Danilo átfázva, elkékvült ajakkal, magányos farkasként fürkészte ezt a reménytelen, havas pusztaságot. A keblében melengetve hideg kezét és a tél zord leheletét kortyolgatva, a fagyos égre, a megvesztegethetetlen, hozzá hasonlóan magányos, hunyorgó csillagokra emelte tekintetét. Hátraszegett fejjel hosszan vizelt. Az ember egyedül olyankor őszinte és gyengéd önmagához – suhant át rajta –, amikor vizelés közben megfogja a fütykösét. Egy pillanatra, mint a kutya, megrázkódott, majd egy hegyi kunyhó felé vette útját, ott várták a társai. A hóvihar elől menekültek oda, egy falusi ember hegyi szállására, aki a feleségével, két gyermekével meg kecskéivel, a fehérség emez apostolaival lakott itt, úgyszólván a hegytetőn, a kopár sziklák, szakadékok és az áthatolhatatlan sötétségbe fúródó, barátságtalan, havas ormok honában. Ott, ahol a havazás, az erős széljárás, a sasmadár és a vihar az úr. Odabent egy faggyúgyertya pislákol a sötétben. Danilo bükkfával táplálta a tüzet. Semmi sem zavarta meg ezoterikus nyugalmában, élvezettel elnézte a lángnyelveket, amint csintalanul táncolva nyalogatták a bükkfahasábokat, és pokolbéli vagy éppenséggel áldásos visszfényükkel meg-megvilágították az arcokat. A tűz körül emberek hangoskodtak, közben kártyával, cigarettázással meg azzal ütötték agyon az időt, hogy miután meg-meghúzták, valamiféle, a borostyánkőre emlékeztető örömet árasztva maga körül, pálinkásbutykos járt szájról szájra. Valahonnan előkerült egy flaskó rum is, ősrégi Jamaica, amely ebben az ünnepélyes megvilágításban valóban úgy csillogott maga is, mint a borostyánkő, mint

az óarany. Egy cigány is akadt, ő nyekergette a szárazfát, és énekelt hozzá recsegő, rekedtes hangján.

– Erre az időre most biztosan zajlik a jég a Drinán, a falum alatt – szólalt meg valaki.

Danilo cigarettázott, és a csikkeket a tűzbe hajította. Valami Nikola Volner nevezetű, a belgrádi Čubura városkerületből elszármazott, irodalom szakos fiatal egyetemi hallgatóval beszélgetett, valahogy benne talált baráti rokon lélekre. Meg egy bizonyos Podbjelszkijjel, Fjodor Podbjelszkij orosz önkéntessel, akinek hosszú sebhely, egy fiatalkori csetepaté kénnyoma éktelenkedett az arcán.

– Útvesztő az, amerre haladunk, Danilo – bizonygatta Volner piskótasárga arccal, szinte már aiszkhüloszi pátosszal, és a szeme könnyben úszott.

– Érted, Danilo? Nem megy tovább. Elegendem van a mosdatlanságból, a hátizsák cipeléséből a sziklás terepen, sárban, bozótosban való csúszás-mászásból. Megszököm. Megyek. Ezentúl nem akarom felvenni a harcot az ellenséggel. Én békés ember, szerb édesanya és zsidó apa gyermeke vagyok, nekem nincs is ellenségem.

– Beszartál, amilyen mamlasz vagy – förmedt rá Volnerre egy Pincemester ragadványnevű alak, akit a behívókézből a katonai rendőrséggel karöltve Belgrádban, a Zmaj Jova utcában csíptek el, miközben a nyári forróságban félmeztelenül az aszfaltot bontotta légkalapáccsal.

– Az olyan tejfölösszájúak, mint te, valamikor dandárok és hadosztályok fölött parancsnokoltak, te meg taknyozol itt!

Danilo tudta, hogy a boszniai katlanban az olyanféle minősítésnek, hogy „gyáva”, a legcsekélyebb jelentősége sincs, ezért igyekezett lecsillapítani Pincemestert meg Volnert, hiszen ez utóbbin már most kiütözköztek a frontszolgálat következményének tulajdonítható lelki megrázkódtatás jól ismert tünetei. A lélek tudatalattijában meggyökerező állandó feszültség önkívületi állapotban megnyilvánuló hisztérikus rohamokat idézett elő, amelyek akár több óra hosszúig tartottak. Utóbb, már amikor valóban dezertált, ez a Nikola Volner, szüleinek čuburai lakásában öngyilkosságot követett el. Csupán egy levélkét hagyott maga után, benne néhány banális sorral: „Kimondhatatlanul szeretlek mindannyiatokat. Ne okoljatok senkit halálomért. Örökké a ti Nikolátok.”

Danilo azt a teát hörpölgette, amelyet a gazdasszony hóléből megmentából főzött. Az emberhangok hősugárzásában, a körülötte levő

emberek szótöredékeit azon melegében elkapdosva, azokét, akiket csak a Gondviselés terelt össze ebben az isten háta mögötti kalyibában, valami különös ellágyulást érzett (ő, aki mindig egyedül szeretett lenni a könyveivel). Mindez valami benső megnyugvást kölcsönzött neki.

– Valamikor errefelé – szólalt meg a házigazda – Kisboldogasszonytól ápriliséig az ökrök tucatjaiból lett sódar, amit azután százéves recept szerint füstöltünk, szárítottunk. Annyi volt a sódar, hogy tűzifából sem lehetett több. Ámbár igaz, ezen az asztalon többé nincs belőle, s durmitori bárány- és birkatúró meg crmnicei bor sincs, akad azonban madársült, ezt ezennel, mindenki előtt, ünnepélyesen fűrjpecsenyévé kiáltom ki, és megnyitom a lakomát!

Különbén hát mi más egy hulla állapota, mint olyan élet, amikor az ember nem eszik többé, jómaga pedig a saját ürülékévé válik? Ezt mindenki tudja, csak éppen nem gondol rá, ezért az emberek szeretnek összejönni, amikor étkeznek. Önvédelemből mintegy, merthogy ez lassítja a bomlás, a leépülés folyamatát, s ilyenképpen örömforrás.

Danilo bicskával nyitott fel egy húskonzervet, melyről szarvasmarha képe mosolygott vissza, s megosztozott rajta a már említett Podbjelszkij bátyuskával. Amolyan középkorú ember volt, sovány, mint az agár, de az ujján gyűrű ragyogott, benne egy rubinnal, a szív egy kővé vált vércseppjével. Az orosz Fjodor Podbjelszkij (csúfnevén az ugyancsak orosz szóból képzett és „vajákos” jelentésű Kudejár) zsoldosként gazdag tapasztalatot szerzett a világ harcterein. Bűnözői pályafutását egészen fiatalon kezdte úgy, hogy eleinte csak áruházakban lopott, azután pedig már gépkocsikat is, megrendelésre. Később egy időre a maffia vezére lett városában. Minden áldott este öt-hatszáz márkát vert el. Tizenöt lövetű High Power revolvért hordott. 1980 elején Podbjelszkij Németországba teszi át székhelyét. Egy ékszerüzlet kirablásakor tartóztatják le Hamburgban. Kihallgatás közben, látványosan, az ablakon keresztül szökött meg a rendőrörsről, átúszta a Rajnát, majd hamarosan illegálisan Franciaországba került, ahol besorozták az idegenlégióba. Átvészelte a kiképzés súlyos drílljét ebben a katonai alakulatban, amely kizárólag a francia állam érdekeinek szolgálatában létezik és működik. Mindig a légiósokat vezényelték a legveszélyesebb helyekre, oda, ahol legnagyobb veszteségek várhatók, s ahová nem küldték a francia sorkatonaságot. Itt Podbjelszkij nevet változtatott – azontúl Marcel Gaufinnek hívták. A négy hónapos kiképzés után egy időt Korzikán töltött. Megjárta a

Közép-afrikai Köztársaságot, 1987-ben Csádban szolgált, amikor ott dúlt a polgárháború, majd Dzsibutiban, Gabonban és Guyanában verekedett. Csád végeláthatatlan pusztáin ölte meg az első embert életében, három hónappal később pedig tizennyolc emberérettel a lelkén jött meg ugyanonnan.

– Érted, Danilo, hiszen az háború volt – bizonygatta igazát az orosz. – Jobb, ha én intézem el őket, mint ők engem. Intervenciós alakulat voltunk, teljes hadikészültségben (vagyis a páncélinggel együtt mintegy ötvenhárom kilós terhet cipelve) harcoltunk ötvenfokos melegben. Itt kaptam három golyót a mellkasomba. Hogy levegőhöz jussak, úgy tároggtam, mint a hal a fűben, alig-alig maradtam életben.

Podbjelszkij megmondta Danilónak, hogy ez a mostani a legpiszkosabb háború, amelyet hosszú légiós pályafutása során valaha is látott.

– Micsoda kőszívű ember vagy te, Podbjelszkij – ugratta a harcosok közül valaki a bátyuskát, ő meg erre aztán, már jócskán bepálinkázva, odavélekedett:

– Egyáltalán hogy is lehattunk volna másmylenek?

Majd hozzátette:

– Bosznia: Európa borzalmas vágóhídja. Ez itt, minden bizonnyal, a legelvetemültebb zuga bolygónknak. A kies Boszniában és Hercegovinában az embereket fölnyársalják és megsütik, mint a húsvéti bárányt. Az afrikai kannibál törzsek kész civilizáció ehhez a rémfilmhez képest. A szerbség pedig, az örményekkel együtt, a legszerencsétlenebb nép a világon. De – ajjaj! – az evangélium fölülkerekedik majd a mohamedánságon meg az iszlám nyers erején.

Szavait követően Podbjelszkij keresztet vetett, és a kapatosság tisztánlátásával, valamiféle furcsa orosz, ukrán, lengyel, szerb keveréknyelven, miközben rövidre nyírt, fekete szakálla mögül elővillant hófehér fogsora, folytatta mondókáját.

– Elközelgett a világ vége, ez elkerülhetetlen – mondta Podbjelszkij. – Nekem személyesen, tetszik a pusztulás gondolata. A háborút a szokásosnál tovább tartó mézesheteknek tekintem. Iszonyú nagy gyönyörnek. Az új meg új kalandok mágnesként vonzzák az embert. Szeretem a kalandot meg a jövőtlen dolgokat. Ha ilyesmibe belecsöppenek, úgy érzem magam, mint hal a vízben. Értitek? Én egy varázslatos korban élek. Misztikus vagyok és látok, annak dacára, hogy manapság már senki sem hisz a misztikusokban és látnokokban. Mi, szlávok, viharban

szétszóródott madárraj vagyunk. No de, ha nekünk, oroszoknak és szerbeknek, nem sikerül leigáznunk az egész világot, vodkával és kisüstivel árasztjuk el őket, ha-ha-ha! A szesz, ha mégly közömbös és ostoba is a világ, ha a történelmi emlékezet és a megbocsátás mégly kérészéletű is, kifinomulttá, nemes lelkűvé tesz, szeretetet ébreszt bennünk a barátunk, az asszonyunk, a hitünk, az igazi szépség iránt. Én azonban sohasem ittam egymagamban. A részegeskedés merő lelki életi, és ha úgy tetszik, társadalmi szokás. A szeszest italt mindig összekötöttem a barátsággal. Az italozás meg a barátság szíami ikrek. Mi, oroszok pedig nemegyszer jöttünk segíteni a szerbeknek, amikor rossz idők jártak rájuk. Sok-sok Oroszországból jött önkéntes áldozta életét szerb testvéreinek szabadságáért. Isten nyújtson vigasztalást gyászoló hozzátartozóiknak.

Ezután az össz-szláv egyesülés jelképes szertartása következett. Egy fakupában összeöntötték az orosz vodkát, az ukrán gorilkát (azaz kukacpapríkával kevert vodkát, ebből mindig akadt Podbjelszkijnél) meg a szerb sligovicát, így jutottak egy hamisítatlan szláv italhoz.

– Nahát akkor: ti, szerbek, ugyebár, vérszomjas dúvadak vagytok, akik kisgyerekeket früstökölnek, a jenkik pedig derék katonák Vietnamban. Ők ott, ugyebár, egyetlenegy háborús bűnt sem követtek el a polgári lakosság ellen. Arrafelé nem perzseltek fel ezer meg ezer gyermeket napalmmal. Borzalmas tömegmészárlások sem voltak, közülük is a legszörnyűbb az, amelyet a Song May-i civilek szenvedtek el. Értitek? Az amerikai televízió egész idő alatt azt a benyomást akarta kelteni, hogy a vietnami háború igazságos, az ártatlan áldozatokat sújtó erőszak pedig legitim, mindez a szent cél érdekében, hogy megvédjék a demokráciát a kommunista agressziótól – bizonygatta Podbjelszkij.

– Szarok a kibaszott demokráciájukra – folytatta. – Ti, szerbek, a hajlékaitokat védelmezték, ahol évszázadok óta laktok. Az ő kibaszott újságjaik pedig úgy írnak rólatok, mint akik brutális, elállatiasodott emberek vagytok, akik csak úgy céltalanul és értelmetlenül, bestiálisan öldökölnek. Azok viszont, akik hallatlan gáztetteket követtek el a vietnami őserdőkbén, nem egyebek, mint egyszerűen racionális demokráta! Hát ha láttatok már tehénen gatyát, na, az ilyen! De ne feledjétek, a hatalom máról holnapra, sőt, egyetlen szempillantás alatt összeomolhat. Ott van Napóleon, ez a stratégiai zseni, hát nem egyetlen éjszaka alatt veszítette el a háborút Oroszország ellen? Senki gyertyája sem éghet mindörökké. A leghatalmasabb birodalmak is megbuknak. Nje-vazmozsna – tette hozzá legvégül az anyanyelvén.

A muzulmánokra és a horvátokra haragvó egyik harcos kitört:

– Azt megbocsátjuk nekik, hogy kaszaboltak és tömegsírokba vetettek bennünket, de soha nem bocsátjuk meg, hogy mi is kénytelenek lettünk őket lekaszabolni és megölni. Hát így, vannak napok, amikor ölni szeretnék, meg hogy sok halott usztasát és muszlimot lássak egy rakáson.

– A vér nem mossa le a vért – kottyantott közbe valaki.

Eközben egyiküknek eszébe jutott:

– Te jó isten, hiszen ma november 29-e, a köztársaság napja van. Egypár évtizeddel ezelőtt a mai napon ülésezett a Jugoszláv Népfelszabadító Antifasiszta Tanács, az AVNOJ. Jugoszlávia vérontás közepette született. Amikor Boško Buha a szónoki emelvényre lépett, a következő szavakkal fordult a hallgatóságához.

– Elvtársak, én most elmondom, hogyan rohamozunk a bunkerekre.

– Na, igen – jegyezte meg a Pincemester –, akkoriban kézigránátokkal védték a hazát.

– Érdekes – szólalt meg Danilo –, s ezt szavahihető tanúk mondják, hogy Jajce éppen azon az éjszakán áram nélkül maradt. Az alkotmányozó nemzetgyűlés képviselői éjfélkor nyitották meg azt az ülésezést, amelyet hazánk történelmének különösen jelentős eseményeként tartanak számon.

Danilo tudatában most egy látszólag lényegtelen tény sugárzott rendkívüli jelképes erővel:

– Hát persze – suhant át rajta –, egy ország, amely sötétben született, a káosz vaksötétjében tűnik is el, mintha soha nem lett volna a világon. A múltbeli eseményeket, kétségkívül, sokkal tisztábban látjuk az emlékezet fátyolán át, mint amikor közvetlenül tapasztaljuk. – Danilo ekkor egy kisméretű fényképet vett elő a zsebéből, melyről egy viharzóan borzas, fekete hajú (egy Koštana és egy Winona Ryder gyönyörű ötvözetére emlékeztető) mosolygós, fiatal nő nézett vissza rá, ragyogó szépségében megállítva az időben és megőrizve az örökkévalóságnak.

– Micsoda baromi szépség! – mordult föl az orosz Podbjelszkij, amikor megpillantotta az elragadó nő fényképét. Mellékesen egy slukk füvet kínált oda Danilónak, amit ő elhárított. A fagyos kezét melengető, imbolygó lángnyelvek táncába révedve Danilo felidézte magában ezt a lányt, akiben volt valami, amit ő ellenben, jóvátehetetlenül, elveszített. Nem, Françoise nem a Káin nemzetségéből való nők közé tartozott.

Eszébe jutott, hogy egyszer, amikor először járt Párizsban, Françoise-zal elmentek a Cordier Múcsarnokba – azt hiszem, ez volt a neve

annak a Szajna-parti galériának –, hogy megnézzék Dado Đurić képkiállítását. Aki a „perszeponói fényességből és árnyékvilágból” összeereglett lények, e rosszindulatú népség Walpurgis-éjszakájának igézetében élve a „sötétség metafizikusának” számított, s Danilo elcsodálkozott rajta, hogy Dado miként festhette egész életében a bomlás rettenetét. Ezeket az emberroncokat, amelyek összességükben valamiféle mélyhűtött hústömbökből megmintázott, természetfeletti emberromhalmaz, emberhús-egyveleg benyomását keltették egy ragyogó, egyszersmind borzalmas század és évezred legvégén, az emberélet lehangelő drámájának végén, az eschatológiai végkifejlet bekövetkezése után. Ezek a Léthé vizéből ivott lények, torz gnómok, gnómféleségek, szörnyecskék és kis csúfságok minden bizonnyal a „szeretet sáncain kívül rekedt” lények valának. Démoniak és megszállottak lévén, a sátán malmában lakoztak két világ, a holtak világa és azok világának gyehennájában, akik meg sem születnek soha, mert fogott rajtuk az ördög birodalmából jött átok. Az efféle lények mintha egy sötét torokból, két véres állkapca közül, az Elszellemtelenedés meg az Esztelenség torkából-pofájából ökrödtek volna a mikrobamentes napvilágra. Azzal, hogy minden egyes lény a maga „személyes tűzkörében” pörkölődött itt, s mintha mindent elnyelt volna a léleknek az a sötét állapota, az a fénysugár nélküli, visszafordíthatatlan sötétség, melyet Böhme búskomorságnak nevez. Danilónak ekkor eszébe villant egy költő néhány verssora: „Mindenkinek kivájják a belső szemét (vakok lesznek, mielőtt megvakulnak), semmit sem láthatnak többé, csak a napvilágot.” Ez a ragyogás egy Fra Angelico baktériummentes, szűzies ragyogása, vagy Piero della Francesca kékes fényessége ellenpontként állt szemben egy megfáradt világgal, amely démoni lépcsőkön (scalae demoniae) száll alá majdan az infernó mélységeibe, az alvilág nyirkos tárnáiba és nagyvárosaiba. Azonban kérdés, hogy a pokol is tudna-e újat nyújtani nekik. Mert a szépség csupán az iszonyat kezdete, ismeri fel Rilke a Duinói elégiák halálfélelmes hexameterében. A szép és a rút két véglet, melyek legfőbb értelme, hogy kölcsönösen megvilágítsák és mondandóval ruházzák fel egymást. Ez történt Dado Đurić festményein. A hólyagokkal, csomókkal, tályogokkal, kelésekkel, pörkökkel, sankerekkel, sipolyokkal meg szemcsés kinövéssekkel borított, elképesztően torz testeken és fejeken, azaz egy iszonyatos görcsökbe merevedett világon gyönyörű, kékes lazúr ömlött el. Dado Đurić képein (ő a pokol hiteles és csodálatra méltó látomásával

ajándékozta meg a világot, s ennél fogva napjaink éppolyan félelmetes nagysága, mint egykoron Dante volt), az ember önnön hóhérának lát-
szik, aki bűnös mivoltában a Végítéletre vár.

Egy kibicsaklott világot (mundus inversus) festve Dado a Thanatosz sötétségével vette fel a harcot.

– A világnak ebben a sarkában van a legnagyobb szabadtéri örültek-
háza – jelentette ki Podbjelszkij, az orosz. – Itt úgy beborult, hogy ennek
az országnak még a jó isten is jó éjszakát mondott. A rémület az egyetlen
isten itt. Az emberélet annyit sem ér, mint ez a doboz húskonzerv.
Ahhoz képest, ami itt fog történni, Bejrút kisdedővő volt. A jó fene
tudja, miféle könyörtelen, démoni erők ártották itt be magukat. Mi a
legkevésbé sem éljük saját életünket, ellenkezőleg, ismeretlen erők
élnek minket.

Így szónokolt az orosz Podbjelszkij, miközben háborús trófeaként
dédelgetett 6,75-ös revolverét tisztogatta.

Majd ekképpen fűzte tovább a szót:

– Szerintem manapság a világot mindössze háromszáz ember irányítja.
Értitek? Összesen háromszázan, s mi nem is ismerjük őket. Ők igazgatják
a világot, a politikusok ebben csak játékszerek, sakkfigurák. De micsoda
rémes figurák! Vegyétek például csak az én Oroszországomat (s Podb-
jelszkij itt kis híján elsírta magát), hiszen az én hazámat, rógyinámat,
ma egy öregember vezeti több bypass-szal a szívében, olyan ember, aki
saját magáról és tyúkszaros kis életéről sem képes gondoskodni, hát
még arról, hogy józan ésszel elkormányozzon egy kétszázötven milliós
nemzetet. A nép, a reformok, az orosz fiatalok – ugyan, a legkisebb
gondja is nagyobb annál! Ahelyett, hogy – mint minden más rendes
nagyapapa – az unokáit meg a dalmát dogjait sétáltatná, gyógyszereken
élve és a pozícióját féltve azon ügyködik, hogy még jobban megerősítse
a fennálló hatalmi rendszert. Az ilyen emberek, akárcsak az Európai
Közösségből azok a pofák, akik folyton azt szajkózzák, hogy a békének
csakugyan nincs alternatívája, nem tudják, vagy nem akarják tudni, hogy
a legnagyobb béke a temető békéje. Megtörténhet, hogy ez az egész
szomorú ország hamarosan végeláthatatlan temető lesz.

BORBÉLY János fordítása

(Folytatjuk)